

VALITSUSKOMISJONI JA EESTI LINNADE JA VALDADE LIIDU RIIGI EELARVESTRAATEEGIA 2022-2025 JA 2021 RIIGIELARVE LÄBIRÄÄKIMISTE PROTOKOLL

aprill 2021

Läbirääkimiste poolteks on Vabariigi Valitsuse poolt moodustatud **valitsuskomisjon¹** ja **Eesti Linnade ja Valdade Liidu esindajad²**.

Pooled juhivad oma tegevuses Euroopa kohaliku omavalitsuse harta põhimõtetest, põhiseaduse paragrahvidest 154 ja 157, Eesti Vabariigi seadustest, poolte poolt kinnitatud läbirääkimiste töökorrast³, riigi eelarvestraategia 2021-2024 ja 2021 riigielarve läbirääkimistel arutletust ning otsustest ja käesolevate läbirääkimiste käigus vastu võetud otsustest.

LÄBIRÄÄKIMISTE EESMÄRK JA LÄHTEALUSED

Eesti Linnade ja Valdade Liidu ja valitsuskomisjoni läbirääkimiste põhieesmärk on kohalikele omavalitsustele stabiilse, seadustele ning Euroopa kohaliku omavalitsuse hartale põhineva tulubaasi kindlustamine, mis tagaks kohalikele omavalitsustele seadustega ja seaduste alusel pandud ülesannete täitmiseks vajaliku tulubaasi ning võimaldaks kohalikuks arenguks vajalikud investeeringud ja omavalitsuste jätkusuutliku arengu.

Eesti Linnade ja Valdade Liidu lähtealused läbirääkimistel:

1. Kohaliku omavalitsuse osakaalu, otsustusõiguse ja vastutuse suurendamine ühiskonnaelu juhtimisel ja korraldamisel, kohalike omavalitsuste poolt osutatavate avalike teenuste kättesaadavuse parandamine ja kvaliteedi tõstmine.
2. Riigikohtu üldkogu 2010. aasta 16. märtsi otsuse 2009. aasta lisaeelarve kohta (kohtuasi nr 3-4-1-8-09) seisukohad ning OECD ja CLRAE ettepanekud omavalitsuste finantsautonoomia suurendamiseks, partnerluse arendamiseks ja omavalitsuste koostöö suurendamiseks.
3. Kohalike omavalitsuste tegevustingimuste kujundamisel, reformide kavandamisel ja läbiviimisel Euroopa kohaliku omavalitsuse harta põhimõttest lähtumine.
4. Enamuse riigielarvest eraldatavate toetuste integreerimine kohalike omavalitsuste tulubaasiga, mis jaotatakse maksutulude ja tasandusfondi kaudu.
5. Taastada 2009. aastani kehtinud omavalitsuste spordi ja noorsootöö valdkonna ülesannete, koos nende kulude katteks kohalikkude eelarvesse laekuva tulumaksu osa ja tasandusfondi taastamine 2009. aasta kärpeme eelsele tasemele. Arvestades vahepealseid muudatusi kodualuse maa maksustamisel ja lisanduvate ülesannete täitmiseks tulumaksu eraldamise määra tõstmist näha alates 2022. aastast üksikisiku brutotulust tulumaksuna kohalikkude eelarvesse laekuva osa määraks 12,18% koos tasandusfondi mahu proportsionaalse kasvuga.
6. Kohalike omavalitsuste poolt täidetavate riiklike ülesannete eristamine õigusaktides ja rahastamine kulupõhiselt riigielarvest.
7. Kohalike omavalitsuste koostöö edendamiseks, haldussuutlikkuse tõstmiseks ning teenuste efektiivsemaks osutamiseks analüüsida seadusandlust ja täpsustada seda valdkondades, kus omavalitsuste koostöö on otstarbekam, kindlustades koostöö võimalikkuse erineva suurusega territooriumil ja erineva arvu omavalitsuste vahel.
8. Omavalitsuspoliitika põhimõtete ja suundade avamine riigi strateegiadokumentides.

¹ <https://www.riigiteataja.ee/akt/303072018004>

² https://www.elvl.ee/2021_lr_tooruhmade_liikmed

³ <https://www.elvl.ee/vabariigi-valitsuse-ja-eesti-linnade-ja-valdade-liidu-vahelise-eelarve-labiraakimiste-tookord>

KOHALIKE OMAVALITSUSTE EELARVE PÕHINÄITAJAD JA INDIKATIIVSED MAHUD

Tabel 1. Kohalike omavalitsuste tulubaasi põhinäitajad

KOV EELARVED	2016	2017	2018	2019	2020	2021*	2022*	2023*	2024*	2025*
TULUD KOKKU	1 679	1 822	2 085	2 270	2 333	2 423	2 442	2 544	2 613	2 720
- Tulumaks	910	983	1 100	1 215	1 262	1 316	1 381	1 456	1 525	1 598
- Maamaks	58	58	58	59	58	58	58	58	58	58
- Kohalikud maksud	14	16	16	17	14	15	15	15	15	15
- Keskkonnatasud	15	16	18	16	14	15	15	15	15	15
- Tasandusfond	76	77	90	102	107	107	107	107	107	107
KULUD KOKKU	1 666	1 879	2 062	2 289	2 364	2 489	2 487	2 590	2 665	2 811
KOV tasakaal	13	-57	23	-19	-31	-66	-44	-46	-52	-91
KOV sektor tasakaal	27	-59	59	-26	-7	0	-4	-38	-36	-48
Võlakoormus	668	731	742	779	982	919	949	982	1 044	1 145
Likviidne vara	167	168	199	232	395	266	252	239	249	259
Suhtarvud ja kasvud										
<i>KOV eelarve tulud SKP-s</i>	7,66%	7,64%	8,04%	8,07%	8,59%	8,50%	8,01%	7,93%	7,75%	7,70%
<i>KOV tulubaas SKP-s</i>	4,50%	4,45%	4,59%	4,69%	5,15%	5,05%	4,87%	4,86%	4,85%	4,84%
<i>KOV koondtasakaal SKP-s</i>	0,06%	-0,24%	0,09%	-0,07%	-0,12%	-0,23%	-0,15%	-0,14%	-0,15%	-0,26%
<i>KOV koondvõlg SKP-s</i>	3,04%	3,06%	2,86%	2,77%	3,61%	3,22%	3,11%	3,06%	3,10%	3,24%
<i>KOV eelarve tulude kasv</i>	5,09%	8,51%	14,45%	8,85%	2,77%	3,85%	0,81%	4,16%	2,72%	4,09%
<i>KOV tulubaasi kasv</i>	6,30%	7,50%	12,23%	10,69%	6,23%	2,84%	3,20%	5,12%	4,74%	4,46%
<i>Riigieelarve puhastulud SKP-s</i>	16,95%	16,49%	16,37%	16,09%	15,65%	16,37%	15,68%	15,74%	15,68%	15,48%
<i>Riigieelarve puhastulude kasv (v.e.a)</i>	4,79%	5,85%	7,92%	6,52%	-6,01%	9,68%	2,49%	5,74%	4,65%	3,42%

* Prognoos

LÄBIRÄÄKIMISTE TULEMUSED

Tabel 3. Omavalitsuste tulubaasi ja toetusfondi toetuste 2022 RE eelnõu ja RES perioodi 2022-2025 indikatiivsed mahud⁴.

	2021 eelarve ja lisaeelarve	2022 eelarve eelnõu ⁵	RES 2023	RES 2024	RES 2025	ELVL esitatud lisavahendite taotlus RES 2022-2025 ja 2022.a RE ⁶	Kokkulepe või eriarvamus
1. Tulubaas							
KOV tulumaksuosa	11,96%	11,96%	11,96%	11,96%	11,96%	2022.a 12,18% 2023.a 12,18% 2024.a 12,18% 2025.a 12,18%	ELVL kokkulepe 2022.a osas, kuid eriarvamus RES perioodi 2023-2025 osas - tulumaksuosa kasv peaks jätkuma alates 2023 vastavalt ELVLi ettepanekule.
KOV tasandusfond koos muudest allikatest lisanduvate summadega	107,225 mln	107,302 mln	107,370 mln	107,440 mln	107,440 mln		ELVL eriarvamus: tasandusfond peaks suurenema
2. Toetusfond							
COVID-19 olukorrast tulenev tulubaasi stabiliseerimise toetus	16 mln	-	-	-	-	2022.a 30,0 mln	ELVL märkus, et COVID-19-st põhjustatud olukorra halvenemisel võib taas tekkida vajadus tulubaasi stabiliseerimise toetuseks.
Hariduse- ja noorsootöö valdkond							
Üldhariduskoolide pidamiseks antav toetus ⁷ , sh:	357,8 mln	355,52 mln	355,52 mln	353,55 mln	353,55 mln	2022.a 357,8 mln 2023.a 357,8 mln 2024.a 357,8 mln 2025.a 357,8 mln	Kokkulepe
- Õpetajate tööjõukulude toetus	288,2 mln						

⁴ Eelarve numbrid on enamuses ümardatud mln täpsusega.

⁵ Toetuste suurused RES 2022–2025. a on indikatiivsed ja täpsustuvad vastava aasta riigieelarve eelnõu vastu võtmisel.

⁶ ELVL esitatud RES lisavahendite taotlused, ettepanekud koos põhjendustega on toodud punktis II Fiskaalse mõjuga ettepanekud riigi eelarvestrateegiasse 2022-2025 ja 2022.a riigieelarve eelnõule al lk 7 ja tööühmade materjalides: <https://www.elvl.ee/riigieelarvelabiraakimised>

⁷ Toetuse muutus on tingitud õpilaste liikumisega omavalitsuste koolidest loodavatesse riigigümnaasiumidesse. 2022.a toetussummat korrigeeritakse lähtudes KOV koolide õpilaste arvust EHISes 10.11.2021 ja haridustoetuse kasvust, mis selgub riigieelarve menetlemisel.

	2021 eelarve ja lisaeeelarve	2022 eelarve eelnõu ⁵	RES 2023	RES 2024	RES 2025	ELVL esitatud lisavahendite taotlus RES 2022-2025 ja 2022.a RE ⁶	Kokkulepe või eriarvamus
- Direktorite ja õppealajuhatajate tööjõukulude toetus	15,2 mln						
- Koolilõuna toetus	24,15 mln						
- Õppekirjanduse toetus	8,15 mln						
- Õpetajate ja juhtide täiendkoolitus	1,95 mln						
- Tõhustatud ja eritoe õpilastele tegevuskulu toetus	20,2 mln						
Huvitegevuse ja huvihariduse toetus	14,25 mln	7,25 mln	7,25 mln	7,25 mln	7,25 mln		ELVL eriarvamus
Koolieelsete lasteasutuste õpetajate tööjõukulude toetus	15 mln	15 mln	15 mln	15 mln	15 mln	Lasteaiaõpetajate töötasud on proportsionaalselt seotud õpetajate töötasu kasvuga, selleks on vaja täiendavaid vahendeid lasteaiaõpetajate töötasutoetuse tõstmiseks.	Kokkulepe
Õpilaskodude kohatoetus toimetulekuraskustes perede lastele	2000 eur per õpilane aastas	2000 eur per õpilane aastas				Suurendada toimetulekuraskustes perede õppurite õpilaskodu kohatoetust.	Kokkulepe
Maakondlike õpilasürituste ja aineühenduste, koolijuhtide ja õpetajate ühistegevuse ja täienduskoolituse toetus	1,6 mln	1,6 mln					Kokkulepe
Sotsiaalvaldkond							
Toimetulekutoetusteks (sh toimetulekutoetuse administreerimise hüvitis) ⁸	20,41 mln	20,78 mln	20,66 mln	20,23 mln	19,72 mln		Kokkulepe, kui toimetulekuvajadus suureneb, siis tagada riigi poolt täiendavad vahendid
Raske ja sügava puudega laste lapsehoiuteenus	2,65 mln	2,65 mln	2,65 mln	2,65 mln	2,65 mln		Kokkulepe
Matusetoetus	4 mln	4 mln	4 mln	4 mln	4 mln		Kokkulepe
Asendus- ja järeelhooldusteenuse toetus	18,03 mln	18,33 mln	18,33 mln	18,33 mln	18,33 mln	Omavalitsustelt oodatakse suuremat panustamist, kui	Kokkulepe

⁸ Sisaldab toimetulekutoetuse administreerimise hüvitist

	2021 eelarve ja lisaeeelarve	2022 eelarve eelno ⁵	RES 2023	RES 2024	RES 2025	ELVL esitatud lisavahendite taotlus RES 2022-2025 ja 2022.a RE ⁶	Kokkulepe või eriarvamus
						seaduses sätestatud miinimum. Ettepanek suurendada tekkiva vahe võrra toetust.	
Kohalike teede hoid							
Kohalike teede hoiu valemipõhine toetus	29,3 mln	29,3 mln	29,3 mln	29,3 mln	29,3 mln	2022.a 45,5 mln	ELVL eriarvamus: jätkata läbirääkimisi, teede toetuse kasv on omavalitsustele läbirääkimiste üks prioriteete, vajadus toetuse kasvuks järgnevatel aastatel.
Projektipõhine toetus teede korrastamiseks (juhtumipõhine toetus)	20 mln ⁹	-				2022.a 10,2 mln	ELVL eriarvamus. ELVL ettepanek toetuse jätkamiseks järgnevatel aastatel.
Riiklikud ülesanded							
Perekonnaseisu ja rahvastikutoimingute hüvitis	1,127 mln	1,127 mln	1,127 mln	1,127 mln	1,127 mln		Kokkulepe
2. Eraldised toetustena							
Siseriiklikud kultuuri ja sporditoetused (toetuste mahud 2022– 2025. a on indikatiivsed ja täpsustuvad vastava aasta riigieelarve eelno või asutuse eelarve vastuvõtmisel)							
Maakonnaraamatukogude tegevustoetus	1,24 mln	1,24 mln	1,24 mln	1,24 mln	täpsustub		Kokkulepe
Raamatukogude teavikute toetus	1,88 mln	1,88 mln	1,88 mln	1,88 mln	täpsustub	Vähemalt 2020. aasta tase. 2022.a 1,88 mln 2023.a 1,88 mln 2024.a 1,88 mln 2025.a 1,88 mln	Kokkulepe
Muuseumide, orkestrite, teatrite toetused	1,8 mln	1,8 mln	1,8 mln	1,8 mln	täpsustub	2021. aastal ja 2022. aastal jätkuvad tegevustoetused	Kokkulepe

⁹ koos COVID-19 eriolukorra täiendava toetusega.

	2021 eelarve ja lisaeelarve	2022 eelarve eelnõu ⁵	RES 2023	RES 2024	RES 2025	ELVL esitatud lisavahendite taotlus RES 2022-2025 ja 2022.a RE ⁶	Kokkulepe või eriarvamus
						vähemalt senises mahus (ca 1,8 mln eurot).	
Regionaalsete tervisespordikeskuste arendamise toetus	600 000	600 000	600 000	0	0	600 000 eurot aastas	Kokkulepe
Multifunktsionaalsete, aasta ringi kasutatavate jalgpalli sisehallide rajamine	6 mln	0	0	0	0		-
Treenerite tööjõukulude toetus	7,3 mln	7,3 mln	7,3 mln	7,3 mln	täpsustub		-
Laulu- ja tantsupeo kollektiivide juhendajate palgatoetus	2,7 mln	2,7 mln	2,7 mln	2,7 mln	täpsustub		-
Regionaalvaldkonna toetused (toetuste mahud 2022– 2025. a on indikatiivsed ja täpsustuvad vastava aasta riigieelarve eelnõu või asutuse eelarve vastuvõtmisel)							
COVID-19 eriolukorrast tulenev investeringute toetus	30 mln	-	-	-	-		ELVL ettepanek arvestada ka omavalitsustega kui otsustatakse edaspidi toetusi eraldada.
Maakondliku arendustegevuse toetus	2,06 mln	2,06 mln	2,06 mln	2,06 mln	2,06 mln		Kokkulepe
Üleriigiliste omavalitsusliitude rahvusvahelise koostöö toetus ELVLile	119 000	119 000	119 000	119 000	119 000		Kokkulepe
KOV IKT toetus ELVLile	175 000	150 000	0	0	0		Kokkulepe

2022-2025 RIIGI EELARVESTRATEEGIASSE JA 2022. A RIIGIEELARVE EELNÕULE ESITATUD FSKAALSE MÕJUGA ETTEPANEKUTE SELGITUSED

1. Eesti Linnade ja Valdade Liidu ettepanekud

1.1. Kohalike omavalitsuste tulubaas ja toetused

ELVL ettepanek 1: Kohalikele omavalitsustele ülekantava tulumaksumäära tõstmine aastaks 2022 tasemele 12,18% brutotulust. KOVle laekuv füüsilise isiku tulumaksu osa 11,96%. Arvestuslik summa 1 245 mln ehk + 22 mln eurot.

Valitsuskomisjoni seisukoht: KOV sektor jäi 2020. a ülejääki. Ülejääki jäämist toetas nii riigi erakorralised lisatoetused mahus 130 mln eurot, maksutulude jätkuv kasv ca 40 mln euro võrra kui ka kulude tuludest aeglasem kasv. Põhitegevustulud ületasid põhitegevuse kulusid 18%, investeringumaht jäi 2020. aastal eelmise aasta tasemele, netovõlakoormus langes ca 23%-le. Kõrge põhitegevuse tulemi tase ja langenud netovõlakoormus võimaldab KOV-del tulevikus investeringuid suurendada. Likviidsed varad kasvasid 232 mln eurolt 395 mln eurole, moodustades ca 18% põhitegevuse tuludest.

ELVL-i seisukoht: Omavalitsute rahajääki mõjutavad 2020. aastal riigieelarvest majanduse elavdamise eesmärgil eraldatud investeringud. Lisaks Tallinna linna poolt võetud laen summas 70 mln eurot ja KOV-ide võimalik kulude kokkuvõtteid.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

ELVL ettepanek 2: COVID-19 eriolukorrast tulenevalt tulubaasi stabiliseerimise toetus. COVID-19 põhjustatud olukorra halvenemisel võib taas tekkida vajadus tulubaasi stabiliseerimise toetuseks (täiendavaks meetmeks). Vähemalt 2020. aasta tase 30,0 mln.

Valitsuskomisjoni seisukoht: 2021.a lisaelarvega nähakse ette 16 mln eurot leevendamaks osaliselt COVID-19 olukorrast tulenevat tulude vähenemist ja kulude suurenemist. Summast üks miljon eurot on mõeldud õpilaste kodudes internetiühenduse ja digiõppematerjalide kättesaadavuse parandamiseks distantsõppe perioodil. Lisaks on lisaelarves KOVidele suunatud 30 mln eurot investeringutoetust – nt. parandada ventilatsioonisüsteeme, ehitada ja rekonstrueerida hooneid, lammutada vanu hooneid, soetada IT turvanõuetele vastavaid servereid.

Osapoolte otsus: Kokkulepe, võetud teadmiseks.

ELVL ettepanek 3: Suurendada kohalike teede hoiuks eraldatavate vahendite mahtu. Riigi poolt eraldatud vahendid teehoiu kulude katteks ei kata omavalitsuste tegelikku vajadust teehoiukulude katmiseks ja vajaliku teenustaseme täitmiseks. Hetkel olevate alusandmete põhjal vajadus. 2022. a vähemalt 45 mln eurot. 2021. aasta teisel poolel valmib teede audit peaks tooma välja iga aastase toetuse vajaduse kohalikele teedele.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Vastavalt RES 2021-2024 on kohalike teede hoiuks kavas eraldada valemipõhise toetust igal aastal 29,3 mln eurot. COVID-19 eriolukorrast tulenevalt eraldati 2020. aastal majanduse elavdamiseks eraldati täiendavalt toetusfondi kaudu 30 mln eurot KOVide üldiseks teehoiuks juhtumipõhise toetust eraldati kokku 21,1 mln eurot, sh 14,1 mln eurot eriolukorrast tingituna. MKM esitas taotluse juhtumipõhise toetuse taotluse summas 20 mln. Riigi eelarvestrateegia aruteludel ei olnud võimalik ettepanekut toetada, sest riigi eelarvestrateegias ei leitud vastavas mahus vabu vahendeid.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

ELVL ettepanek 4: Üldhooldusteenuse osaline rahastamine riigieelarvest, tulubaasi suurendamise või sihtotstarbeliste eraldistena. Üldhooldusteenuse hinnad tõusevad igal aastal ja sellega koos kasvavad KOVide kulutused teenuse rahastamiseks.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Eakate hoolekande korraldamine on alati olnud KOV ülesanne ja see ei ole muutunud. Hoolekande valdkonna eesmärk on olnud arendada eelkõige kodus elamist toetavaid teenuseid, et inimene saaks võimalikult kaua, iseseisvalt ja väärikalt elada oma enda kodus, kuid kvaliteetset teenust tuleb pakkuda ka hoolekandetasutuses. Samuti vähendada inimeste osakaalu üldhooldusteenuse kulude kandmisel.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi. Eesmärk vähendada inimeste omaosalust hooldusteenuste eest tasumisel. Sotsiaalministeerium töötab välja alternatiivsed ettepanekud hoolduse rahastamiseks.

ELVL ettepanek 5: Võimaluste leidmine toetamiseks KOVe ESF ja ERF vahenditest välja arendatud ja osutatud teenusmahtude (toetus raske ja sügava puudega lastele tugiisiku-, lapsehoiu- ja transporditeenuste osutamiseks) hoidmiseks

Valitsuskomisjoni seisukoht: KOV sotsiaalteenuste korraldamine ja pakkumine on kohalike omavalitsuste ülesanne ning teenused peavad olema kättesaadavad kõigis kohalikes omavalitsustes. Sotsiaalministeerium toetab KOVe struktuurivahenditest eelkõige teenuste arendamisel, aga teatud määral ka teenuste pakkumisel. Järgmisel struktuurivahendite perioodil **planeerib Sotsiaalministeerium toetada KOVe teenuste arendamisel ja teenuste kättesaadavuse parandamisel, kuid teenuste pakkumine on KOV ülesanne ning struktuurivahenditest ei ole asjakohane teenuseid püsivalt rahastada.**

Osapoolte otsus: Läbirääkimised lõpetatud.

ELVL ettepanek 6: Haridustoetuse kasv, rahastamismudeli põhimõtete muutmine ja õpetajate töötasu kasv on jätkuvalt prioriteet. Riigieelarvelise haridustoetuse eraldamine koefitsientide alusel tekitab ebavõrdsust ja ei rahulda KOVide ootusi. Ühtne pearaha eraldamise alus I-III kooliastmeni ei arvesta erinevate kooliastmete tegelikke kulutusi. Haridustoetuse maht peab kujunema kuni 2012. aastani kehtinud valemi komponentide summast ja jaotus KOVide vahel kindlustama õppekava täitmise kõigil kooliastmetel. Õpetajate töötasu alammäär peab kasvama ennaktempoga 2022. aastal. 2022. aastal taastada õpetajate tööjõukulu toetuse vähemalt 20%-ne lõtk (hetkel on see 17%). Õpetajate järelkasvu teemaga tuleb tegeleda komplekselt. Koolide juhtimiskulu toetus peab kasvama samas proportsioonis õpetajate tööjõukulu kasvuga. Toetame suunda, et pikema perspektiiviga muudatused st põhihariduse, alus- ja huvihariduse sihtotstarbeline toetuse lisamisest KOV tulubaasi.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Riigieelarvest antakse linnadele ja valdadele üldhariduskoolide pidamiseks toetust. Koolivõrgu kujundamine ja koolide eelarvete kulude katmine on koolipidaja vastutus. Omavalitsuse põhine õpetajate tööjõu-kulude koefitsient tagab väiksemate õpilaste arvudega kohalikele omavalitsustele 2021. a lisaraha 27,9 mln € so 10% õpetajate tööjõukuludest. Ka suuremat tuge vajavate laste õpetajate tööjõukulu toetuse aluseks on lisakoefitsiendid, mis tagab lisaraha 36,8 mln € so 13% õpetajate tööjõukuludest. ELVL ettepanek, et haridustoetuse maht peab kujunema 2012.aastani kehtinud valemi alusel on vastuolus ELVLi teise ettepanekuga lisada haridustoetus KOVi tulubaasi. Riigieelarvelise toetuse andmiseks tuleb kokku leppida ajaraam ja läbi rääkida, millistel tingimustel see on võimalik. Muudatusega ei tohi kaasneda negatiivset mõju haridus- ja noortevaldkonnale, sh õpetaja palgale.

Õpetajate töötasu kasv on prioriteet. Seadus kohustab riigieelarvest tagama sihtotstarbelise õpetajate tööjõukulude toetuse õpetajate töötasu alammääradeks. HTM on välja töötamas COVID kriisist väljumise meetmed. Õpetajate järelkasvu teema on haridusvaldkonna arengukava üks olulisemaid prioriteete. HTM on kokku kutsunud erinevaid partnereid hõlmava töörühma, kuhu on kaasatud ka ELVL esindaja. Tegevuse tulemusena valmib 2021. aastal järelkasvu tagamise tegevuskava.

Koolivõrgu, juhtimisstruktuuri ning koolijuhtide töötasude kokkulepped teeb koolipidaja. Koolidirektori töötasu kasvuks saab omavalitsus kasutada nii toetusfondi, kui ka tulubaasi vahendeid. Koolijuhtide kompetentsimudel koostati kaasates omavalitsuste ja koolide esindajaid juba aastal 2012, kuid juhtide regulaarse hindamisega valdav osa koolipidajaid veel ei tegele. Rügieelarvest on lisaks koolijuhtide palgatoetusele rahastatud ka nende arengprogrammid.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi. Õpetajate töötasu kasv on ühine prioreet.

ELVL ettepanek 7: Koolieelsete lasteasutuste õpetajate tööjõukulude toetuse kasv. Lasteaiaõpetajate töötasud on proportsionaalselt seotud õpetajate töötasu kasvuga, selleks on vaja täiendavaid vahendeid lasteaiaõpetajate töötasutoetuse tõstmiseks.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Alates 2017.a on kavandatud täiendav riigieelarveline toetus omavalitsustele lasteaiaõpetajate palgakasvu motiveerimiseks. Koolieelse lasteasutuse seaduse kohaselt lepivad lasteasutuse õpetaja palga alammääras kokku kohalike omavalitsusüksuste esindajad ja lasteasutuste õpetajate esindajad.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

ELVL ettepanek 8: Suurendada vahendeid muinsuskaitseobjektide toetusteks ning rahvaraamatukogude teavikute soetamiseks ja raamatukogusüsteemi arendamiseks.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Kultuuriministerium peab mälestiste omanike toetamist ja raamatukogude arendamist jätkuvalt prioriteetseks teemaks ja esitas sellesisulise lisataotluse. Riigi eelarvestrateegia aruteludel ei olnud võimalik ettepanekut toetada, sest riigi eelarvestrateegias ei leitud vastavas mahus vabu vahendeid.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

1.2. Muud ettepanekud tulubaasi täiendamise osas

ELVL ettepanek 1: Tõsta toetusfondis kohalike ülesannete täitmiseks antavad sihtotstarbelised toetused hiljemalt aastaks 2022 KOV tulubaasi. Jaotada vastavad vahendid tulumaksu ja tasandusfondi kaudu. Kavandada toetuste üleandmise tingimused ja vastav ajakava 2022-2025 riigi eelarvestrateegias.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Rahandusministerium toetab. Sihtotstarbeliste toetuste tulubaasi üleandmine sõltub ministeriumite valmisolekust.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

ELVL ettepanek 2: Laiendada omavalitsuste võimalusi tulu kogumiseks. Korrastada kohalike maksude süsteemi, täiendada kohalike maksude seadust (täiendada kohalike maksude loetelu (nt turistimaks, müüгимaks).

Valitsuskomisjoni seisukoht: Turistimaks oleks enne COVID-19 epideemia algust olnud üheks võimalikuks uue kohaliku maksu aruteluks. Turismisektor on epideemia leviku ja selle tõkestamisega seoses ilmselges languses ja turistimaksu kehtestamiseks ettevalmistumiseks on hetkel ebasoodne aeg.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

ELVL ettepanek 3: Kaaluda infrastruktuuri tasu kehtestamist avalik-õigusliku tasuna ning laiendada planeerimisseaduse § 131 lõikes 2 sätestatud kohaliku omavalitsuse üksuse kohustuste üleandmise õiguse kohaldamisala.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Seoses tehnilise taristuga otsustati 15.04.2021 valitsuse istungil esitada Riigikogu menetlusse planeerimisseaduse muudatus, millega lubatakse kavandatava tegevuse elluviimiseks otseselt vajalike ning sellega funktsionaalselt seotud rajatiste välja arendamine huvitatud isiku poolt ka väljaspool planeeringuala. Eelnõu kohaselt kehtestab planeeringu koostamise korraldaja huvitatud isikute võrdse kohtlemise ning rajatiste väljaehitamiseks kantavate kulude ja planeeringuga kavandatu omavahelise proportsionaalsuse tagamiseks vastavate rajatiste väljaehitamiseks ja väljaehitamise seotud kulude kandmises kokkuleppimiseks korra.

Seoses sotsiaalse taristuga otsustati 25.03.2021 valitsuskabineti istungil, et Rahandusministeeriumil tuleb 2021. aasta IV kvartaliks koostada seaduseelnõu või selle väljatöötamiskavatsus sotsiaalse taristu teema õiguslikuks lahendamiseks. Arutelud kohalike omavalitsustega teema lahendamiseks on alanud.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

ELVL ettepanek 4: Riigil analüüsida uute taristuobjektide rajamiseks vajalike maapõuevarade mahtusid ja sobilike karjäärade asukohti ning sätestada kord, mille alusel suunatakse kaevandamise keskkonnatasudest suurem osa kohalikule omavalitsusele.

Valitsuskomisjoni seisukoht: Harjumaa maakonna ehitusmaavarade teemaplaneering, mille lähteülesande valmistab ette KeM, on pidurdunud seni vahendite puudumise tõttu. Paralleelselt teostab Eesti Geoloogiateenistus uurimistöid maakondade kaupa selgitamiseks uute taristuobjektide rajamiseks vajalike maavarade võimalikku kasutuselevõttu erinevates piirkondades. Kaevandamisõiguse tasude jätkusuutlikuma kontseptsiooni väljatöötamiseks on MKM moodustamas RAMi, MKMi, KeMi spetsialistidest koosnevat töörühma, et tulla välja põhjendatud uute tasudega ettepanekutega 2021 aasta lõpuks.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

1.3. Euroopa Liidu struktuurivahendite 2021-2027 planeerimise ja CO2 kvootide müügist saadavate vahendite osas

ELVL ettepanek 1: Euroopa Liidu struktuurivahendite 2021+ ja CO2 kvootide müügist saadavate vahendite planeerimisel näha ette nn „Rohepöörde“ meetmed omavalitsustele, mis toetaksid elukeskkonna „rohelisemaks“ muutmist. Samuti toetusmeetmed teede, tänavate, sildade, viaduktide, raudtee peatuste taristu jms. ehitamiseks ja renoveerimiseks; vee- ja kanalisatsioonisüsteemide EL nõuetega vastavusse viimiseks, liikuvuse parandamiseks, sh elektrisõidukite laadimistaristu rajamiseks, ühistranspordi veeremi soetamiseks, ühistranspordi jm aktiivsete liikumisviiside taristu rajamiseks.

Valitsuskomisjoni seisukoht: EL 2021+ vahenditest plaanitakse jätkata ringmajanduse toetustega (sh korduskasutus, jäätmetekke vältimine, ringlussevõtt). EL SF-st oleme kavandamas meetmeid trammiliinide rajamise, multimodaalsete sõlmpunktide arendamise ning jalgrattateede põhivõrgustike ehitamise toetamiseks. Samuti on RRF-st planeeritud vahendid vesiniku kasutuselevõtu toetamiseks, rattateede ja kergliiklusteede investeeringuteks. Eelistame rattateede lahendusi, mis on suunatud tervikliku rattateede võrgustiku loomisele või nende ühendamisele.

Toetame ettepanekut ühisvoolsete kanalisatsioonisüsteemide lahkvooleks ehitamise toetamist. Võimalusel planeerime EL SF21+ vahenditeks ka vastava meetme. Ehitus- ja taristuobjektide sademevee eelvoolud on osa taristuobjekti tervikust, mistõttu tuleks eelvool kavandada taristuobjekti projekteerimisel ning kulu arvestada taristuobjekti maksumuse osaks

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

2. Valitsuskomisjoni ettepanekud

Ettepanek 1: Viia sotsiaalteenuste ja -abi osutamise korrad kooskõlla sotsiaalhoolekande seadusega, selleks siduda teenuste ja muu abi saamine lahti puude raskusastme tuvastamise nõudest ning asendada see abivajaduse hindamisega vastavalt sotsiaalhoolekandeseaduses sätestatule.

Eesti Linnade ja Valdade Liidu seisukoht: Kohalikud omavalitsused on asunud oma teenuste osutamise kordasid üle vaatama, et likvideerida võimalikud vastuolud sotsiaalhoolekande seadusega.

Täielikult hindamis põhisele lähenemisele minek eeldab vajaliku hindamis pädevuse ja töövahendite olemasolu. Vajalikud on ühtsete hindamisvahendite juurutamine, süsteemsed hindamis pädevust ühtlustavad koolitused ja KOVi toetamine ühtse hindamispraktika kujundamisel. KOVi jaoks tähendab olukord, kus senised erivajadusega inimeste kodus elamist toetavad teenused on lahti seotud puude olemasolust, selget kulude suurenemist nii teenuste kui tööjõukulu osas.

Teeme ettepaneku, et sama põhimõtet rakendataks ka riiklike teenuste ja toetuste puhul, mis seotaks puude määramisest lahti, et inimene ei peaks teenuse või toetuse saamiseks puuet taotlema, vaid ta saaks vajaduspõhiselt abi, nt rehabilitatsioon, abivahendid jne.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi. Teema arutelu lisatakse SoM-ELVL koostööplaani.

Ettepanek 2: 2021. a toetusfondi tehoiu toetuse jaotamisel selgus, et osad KOVi on teede inventeerimise andmete alusel omaalgatuslikult vähendanud avalikus kasutuses erateede kilomeetreid. KOVi erinev käitumine teede andmete korrastamisel põhjustab KOVi vahel ebavõrdsust toetusraha jaotamisel, eelistades neid, kes andmed ei korrasta. **Sõnastada tehoiu toetuse jaotuspõhimõtted järgmiselt:**

- 2022. a toetuse jaotamisel vaadatakse kumb number on suurem, kas 2021. a alguse seisuga või 2022. a alguse seisuga avalikus kasutuses erateede kilomeetrid kokku. Toetusvahendite jaotamisel lähtutakse suuremast numbrist.
- 2023. a võetakse rahastamise aluseks ainult need avalikus kasutuses erateede kilomeetrid, millel on kehtiv leping (lepingu vormid täpsustame).

Eesti Linnade ja Valdade Liidu seisukoht: Uus rahastamisvalem tuleks välja töötada ja kokku leppida hiljemalt 2021 aasta jooksul ning kuni uue valemi rakendumiseni lähtutakse senisest kokkuleppes 1:5 rahastamise alustest. Arutelu käigus kinnitati, et protsessile tuleb määrata kindel tähtaeg, et andmete korrastamine volikogude tasandil peab jõudma lõpule 2022 aasta novembriks. Seega 2023. a toetuse jaotamise alusandmetest jäetakse välja kõik lepinguta avalikus kasutuses olevad erateed. Leiti, et 1,5 aastat on piisav aeg andmete korrastamise läbiviimiseks.

Osapoolte otsus: Kokkulepe.

Ettepanek 3: Kohalikule omavalitsusele ühistransporditeenuse toetuse käibemaksuga maksustamisel suureneb selle kulu käibemaksu võrra, s.o. 20%. Kui toetus makstakse omavalitsuse enda inimestele konkreetse hinnaga teenuse osutamiseks (nt tasuta transport), on tegemist hinnast sõltuva toetusega ehk teenuse ostmisega. EL käibemaksudirektiivi täitmiseks peab sellised toetused arvama maksustatava käibe hulka. Ühistranspordi valdkonnas 36 KOVi praktika ei vasta käibemaksuseaduse põhimõtetele. Kogumõju on 18,5 mln eurot ja mõju leevendamiseks tuleb ELVL-iga läbi arutada võimalikud leevendus-mehhanismid.

Eesti Linnade ja Valdade Liidu seisukoht: Määruse kehtetuks tunnistamise mõjud tuleb kohalikele omavalitsustele hüvitada.

Osapoolte otsus: Jätkata läbirääkimisi.

LISAMATERJALID

- 1) Ülevaade detailsematest aruteludest töörühmades ja mittefiskaalsetest ettepanekutest on esitatud valdkondlike töörühmade materjalides ja protokollides, mis on leitavad Eesti Linnade ja Valdade Liidu veebilehelt: <https://www.evl.ee/riigieelarvelabiraakimised>.
- 2) Läbirääkimiste protokoll edastatakse allkirjastatuna Vabariigi Valitsusele, kes lisab selle RES 2022-2025 materjalidele ning esitab koos 2022. aasta riigieelarve eelnõuga Riigikogule.

(allkirjastatud digitaalselt)

Jaak Aab
Riigihalduse minister, valitsuskomisjoni
esimees

(allkirjastatud digitaalselt)

Tiit Terik
Eesti Linnade ja Valdade Liidu juhatuse
esimees